

УДК 347.191.1

ДО ПИТАННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ – ОБ'ЄДНАНЬ ОСІБ ШЛЯХОМ ПЕРЕТВОРЕННЯ

Юркевич Ю.М., к.ю.н., доцент

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Університетська, 1, м. Львів, Україна
yuriy-yurkevych@ukr.net*

У статті на основі аналізу чинного законодавства України та практики його застосування схарактеризовано окремі проблемні питання створення повних і командитних товариств шляхом перетворення. За результатами дослідження висловлено власну позицію щодо вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері.

Ключові слова: повне товариство, командитне товариство, учасник, повний учасник, вкладник, реорганізація, перетворення.

К ВОПРОСУ О СОЗДАНИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ТОВАРИЩЕСТВ – ОБЪЕДИНЕНИЙ ЛИЦ ПУТЕМ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ

Юркевич Ю.Н.

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина
yuriy-yurkevych@ukr.net*

В статье на основе анализа действующего законодательства Украины и практики его применения охарактеризованы отдельные проблемные вопросы создания полных и командитных товариществ путем преобразования. По результатам исследования высказана своя позиция по совершенствованию действующего законодательства Украины в этой сфере.

Ключевые слова: полное товарищество, командитное товарищество, участник, полный участник, вкладчик, реорганизация, преобразование.

ABOUT THE ISSUES OF THE ECONOMIC PARTNERSHIPS-ASSOCIATIONS OF PERSONS ESTABLISHMENT BY TRANSFORMATION

Yurkevych Yu.M.

*Ivan Franko national university of Lviv, str. Universitetska, 1, Lviv, Ukraine
yuriy-yurkevych@ukr.net*

Reforms in the economic and legal regulation of social relations in recent years contribute to the empowerment of effective management and implementation of the economic potential with using various forms and methods. However, the overall positive development has significant shortcomings that prevent from the involvement in the integration process of Ukraine's economy so natural as legal persons and their associations. Among these shortcomings – there is the lack of regulatory system in terms of performance and integration into common European space.

It is fixed according to ch. 1, Art. 119 of the Civil Code of Ukraine, that general partnership is a partnership, which members according to the agreement concluded thereby carry out the entrepreneurial activity on behalf of the partnership and incur joint additional (subsidiary) liability on its obligations by all property it owns. It is also fixed according to ch. 1, Art. 133 CC of Ukraine, that limited partnership is a partnership, which along with members carrying out the entrepreneurial activity on behalf of the partnership and incurring joint additional (subsidiary) liability on the partnership's obligations by all their property (full members), includes one or a few members (contributors) who bear the loss risks connected with the partnership activity within amounts of their contributions and do not participate in the partnership activity.

However, during the reform and improvement of legislation of Ukraine, it is advisable to add Art. 3 of the Law of Ukraine 'On Economic Partnerships' with the as following: 'Decision to create full and limited partnerships by transformation the existing entities shall be adopted unanimously by the participants of these entities. The question of signing and approval of the foundation agreement (memorandum) shall be the subject to mandatory inclusion in the agenda of the general meeting of members in respect of such transformation. Failure of unanimous decision on the approval of and / or failure to sign the foundation agreement (memorandum) of full / limited partnership constitute members' waiver of creating such a society'.

Key words: complete association, kommanditne association, participant, complete participant, depositor, reorganization, transformation.

Реформи в економіці та правовому регулюванні суспільних відносин протягом останніх років сприяють розширенню можливостей ефективного господарювання та реалізації економічного потенціалу за допомогою різноманітних форм і методів. Водночас загалом позитивне явище має і суттєві недоліки, які перешкоджають залученню в процес інтеграції економіки України як фізичних і юридичних осіб, так і їх об'єднань. Серед таких недоліків – відсутність системного нормативного регулювання в умовах діяльності та інтеграції в спільний європейський простір. У різні періоди

розвитку держава регламентує можливість створення та діяльність багатьох організаційно-правових форм здійснення підприємництва. Недостатнє правове регулювання порядку створення, діяльності та припинення господарських товариств – об'єднань осіб як однієї з форм ведення підприємницької діяльності, недостатня розробленість проблеми співвідношення правового статусу повних учасників, вкладників і самого товариства, а також важливість їх вирішення з метою упорядкування цивільних відносин зумовлюють актуальність цієї проблематики.

Питання правового регулювання порядку створення господарських товариств – об'єднань осіб досліджувалися у працях багатьох вчених, зокрема Є.В. Аксьонової, С.Н. Братуся, О.М. Вінник, А.А. Карліна, В.М. Коссака, В.С. Щербини та багатьох інших. Незважаючи на це, дослідження проблемних аспектів створення повних і командитних товариств шляхом перетворення в умовах реформування вітчизняного законодавства залишається актуальним.

Метою статті є здійснення детального теоретичного аналізу окремих проблемних питань створення господарських товариств – об'єднань осіб шляхом перетворення на основі чинного законодавства України та практики його застосування, а також висловлення власної позиції щодо необхідності вдосконалення правового регулювання окреслених питань.

Доктрина торгового права особливого значення надає поділу підприємницьких товариств на об'єднання осіб (персональні об'єднання) та об'єднання капіталів, хоча ця класифікація, як і будь-яка інша, є певною мірою умовною. До об'єднань осіб (персональних об'єднань) належать повне і командитне товариства, а також виробничі кооперативи (останні, втім, посідають особливе місце серед персональних об'єднань) [1, с. 27-28].

У юридичній літературі вказується, що наведене визначення повного товариства в Законі України «Про господарські товариства» (далі – Закон) є дещо некоректним, оскільки дає підстави вважати додаткову відповідальність солідарною, тоді як у законодавстві та теорії цивільного і господарського права вона іменується субсидіарною відповідальністю. Більш вдалим, на думку В.С. Щербини, є визначення поняття повного товариства в ч.1 ст.119 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), яке і має бути відтворене в Господарському кодексі України (далі – ГК України) і Законі [2, с. 93]. Згідно з ч.1 ст.119 ЦК України повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. Відповідно до ч.1 ст.133 ЦК України, командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства [3].

Відтак при поділі господарських товариств на персональні товариства та об'єднання капіталів застосовується додатковий критерій – ступінь складності системи інтересів в товаристві та ймовірності виникнення корпоративних конфліктів, що обумовлює необхідність застосування різних правових підходів до регулювання корпоративних відносин залежно від виду товариства [4, с. 6].

Процес утворення та діяльності юридичної особи є неможливим поза волею держави в тій чи іншій формі її прояву [5, с. 51]. Власне, цим і обумовлюється необхідність правового регулювання певних суспільних відносин, зокрема пов'язаних зі створенням господарських товариств – об'єднань осіб шляхом перетворення та, відповідно, вдосконалення законодавчих норм. Так, за допомогою інституту реорганізації зберігається стабільність цивільного обороту, забезпечується правонаступництво за всім комплексом прав та обов'язків щодо третіх осіб і, таким чином, стабільність договірних відносин; максимально гарантуються права кредиторів; зникає необхідність оплати додаткових податків, скорочуються тимчасові витрати, виробничий капітал залишається цілісним, не дробиться між учасниками юридичної особи і не виключається зі сфери виробництва. У результаті використання механізму реорганізації призводить до досягнення значного організаційного та фінансового ефекту [6, с. 28].

Перетворенням повних і командитних товариств визнається комплекс спеціальних заходів, визначених законодавством та пов'язаних з істотними змінами в їх структурі та (або) існуванні. Із прийняттям чинного ЦК України перетворення юридичної особи визнане як зміна її організаційно-правової форми. Організаційно-правовою формою юридичної особи є спосіб її внутрішньої побудови або організаційна структура, якої не має фізична особа – підприємець [7, с. 96]. Відповідно до ч.2

ст.108 ЦК України у разі перетворення до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників перетворити командитне товариство на повне товариство. Отже, перетворення призводить до припинення юридичних осіб – правопередників та характеризується універсальним правонаступництвом.

У юридичній літературі до характерних ознак перетворення відносять наступні: 1) у реорганізації в формі перетворення бере участь одна юридична особа, що припиняє своє існування після його завершення; 2) на місці реорганізованої юридичної особи виникає юридична особа – правонаступник іншої організаційно-правової форми; 3) правонаступництво новоутвореної юридичної особи щодо реорганізованої оформлюється окремим документом – передавальним актом [8, с. 42]. Крім того, специфічною ознакою перетворення є особлива процедура державної реєстрації припинення юридичної особи шляхом перетворення.

Водночас аналіз чинного законодавства виявив низку суперечностей у сфері правового регулювання створення повних і командитних товариств шляхом перетворення. Ці суперечності зумовлені наступними обставинами:

- особа може бути учасником тільки одного повного товариства або повним учасником тільки одного командитного товариства;
- учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва;
- повні та командитні товариства діють на підставі єдиного установчого документу – засновницького договору.

У літературі вказується, що, наприклад, акціонерний закон Німеччини не припускає можливості перетворення акціонерного товариства на повне товариство чи звичайне командитне товариство (на відміну від нього, акціонерна командита, про яку йдеться в німецькому законі, – це своєрідне господарське/торгове товариство, що має ознаки і акціонерного товариства, і командитного товариства; акціонерна командита українським законодавством не легалізована); перетворення акціонерного товариства на повне товариство чи командитне товариство тягне за собою зміну обсягу та характеру відповідальності всіх (у повному товаристві) чи частини (у командитному товаристві) учасників; крім того, при перетворенні акціонерного товариства на командитне товариство має бути визначено, які акціонери в результаті такого перетворення набувають статусу повного учасника, а які – статусу вкладника. Відтак, на думку О.М. Вінник, подібні рішення мають прийматися одностайно всіма акціонерами товариства, до якого застосовується таке перетворення, а в іншому випадку існує значна ймовірність виникнення спорів, пов'язаних, наприклад, з поділом акціонерів на повних учасників та вкладників створюваного в процесі такої реорганізації (перетворення) командитного товариства [9, с. 263].

Незважаючи на це, в Україні все ж склалася практика припинення господарських товариств шляхом перетворення у товариства – об'єднання осіб. Так, як вбачається з Постанови Вищого Господарського Суду України від 20 жовтня 2015 року у справі № 908/1226/14, оформленою протоколом № 23, рішенням позачергових загальних зборів акціонерів ВАТ «Запорізький завод високовольтної апаратури» від 21.01.2011 р. вирішено припинити ВАТ «ЗЗВА» шляхом його перетворення на командитне товариство, а викуп акцій здійснювати товариством за їх номінальною вартістю, що складає 0,75 грн. за одну просту іменну акцію. У процесі реорганізації ВАТ «ЗЗВА» у командитне товариство випуск (емісія) акцій не проводився, а відбулося скасування обігу акцій, тому що організаційно-правова форма «командитне товариство» передбачає поділ статутного капіталу на частки. При цьому в задоволенні позову про зобов'язання провести оцінку та викуп акцій судами було відмовлено, оскільки позивач набув права на викуп його акцій відповідачем за ціною, визначеною загальними зборами акціонерів, і перешкоди для реалізації цього права відсутні, а тому права позивача у цьому випадку не порушено [10].

Водночас, незалежно від того, у якій організаційно-правовій формі діяла юридична особа – правопередник повного чи командитного товариства, на практиці можуть виникнути наступні проблемні ситуації:

- рішення про створення повного чи командитного товариства шляхом перетворення прийнято, проте частина учасників юридичної особи – правопередника уже являються учасниками повного товариства чи повними учасниками командитного товариства;

- рішення про створення повного чи командитного товариства шляхом перетворення прийнято, проте фізичні особи, які мали б стати учасниками повного товариства чи повними учасниками командитного товариства, відмовляються чи просто не поспішають набувати статусу фізичної особи – підприємця;
- учасники після прийняття рішення про перетворення не можуть дійти згоди щодо статусу вкладника чи повного учасника в командитному товаристві, що створюється;
- рішення про створення повного чи командитного товариства шляхом перетворення прийнято, проте частина учасників (повних учасників) відмовляється підписувати засновницький договір.

Якщо вести мову про перетворення акціонерних товариств на командитні товариства, то тут може виникнути ще одне невирішене питання.

Так, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку у своєму листі № 12/03/95/НК від 13.01.2014 р., на запит (лист) Професійної асоціації корпоративного управління № 036-08/12 від 08.12.2014 р., надала, зокрема, наступні роз'яснення:

- відповідно до абз.1 ч.1 ст.34 Закону України «Про акціонерні товариства» у загальних зборах акціонерного товариства можуть брати участь особи, включені до переліку акціонерів, які мають право на таку участь, або їх представники;
- як передбачено ч.3 ст.40 Закону України «Про акціонерні товариства», реєстрація акціонерів (їх представників) проводиться на підставі переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складеного в порядку, передбаченому законодавством про депозитарну систему України, із зазначенням кількості голосів кожного акціонера;
- згідно з ч.ч.1, 2 ст.41 Закону України «Про акціонерні товариства» наявність кворуму загальних зборів визначається реєстраційною комісією на момент закінчення реєстрації акціонерів для участі у загальних зборах акціонерного товариства. Загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як 60 відсотків голосуючих акцій;
- ст.2 Закону України «Про акціонерні товариства» визначено, що голосуюча акція – це акція, власнику якої надається право голосу на загальних зборах акціонерів для вирішення питань, передбачених законом та статутом акціонерного товариства;
- згідно з п.10 розд. VI Закону України «Про депозитарну систему України» власник цінних паперів, які були дематеріалізовані, зобов'язаний звернутися до обраної емітентом депозитарної установи та укласти з нею договір про обслуговування рахунку в цінних паперах від власного імені або здійснити переказ прав на цінні папери на свій рахунок в цінних паперах, відкритий в іншій депозитарній установі. Якщо власник цінних паперів протягом одного року з дня набрання Законом чинності не уклав з обраною емітентом депозитарною установою договору про обслуговування рахунку в цінних паперах від власного імені або не здійснив переказ належних йому прав на цінні папери на свій рахунок у цінних паперах, відкритий в іншій депозитарній установі, цінні папери такого власника (які дають право на участь в органах емітента) не враховуються при визначенні кворуму та при голосуванні в органах емітента [11].

Однак, як свідчить практика, на сьогодні в Україні досі зберігається велика кількість акціонерних товариств, в яких багато акціонерів володіють «неголосуючими акціями». Відповідно, на якій правовій підставі визначати їх статус у створюваному командитному товаристві (повний учасник чи вкладник), чинним законодавством України не визначено.

Підсумовуючи написане та конкретизуючи деякі питання, вважаємо, що вищевказані проблемні питання доцільно вирішити шляхом доповнення ст. 3 Закону України «Про господарські товариства» нормою наступного змісту: «Рішення про створення повних і командитних товариств шляхом перетворення юридичних осіб приймається учасниками таких юридичних осіб одноголосно. Питання про затвердження умов та підписання засновницького договору (меморандуму) підлягає обов'язковому включенню до порядку денного загальних зборів учасників щодо такого перетворення. Неприйняття одноголосного рішення про затвердження умов та/або не підписання засновницького договору (меморандуму) повного/командитного товариства вважається відмовою учасників від створення такого товариства».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінник О.М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище / О.М. Вінник. – К. : Товариство «Знання» КОО, 1998. – 309 с.
2. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : монографія / В.С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
4. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, арбітражний процес» / О.М. Вінник. – К., 2004. – 32 с.
5. Братусь С.Н. Юридические лица в советском гражданском праве (Понятие, виды ; гос. юрид. лица) / Сергей Никитович Братусь. – М. : Юрид. Изд. Тип. «Кр. пролетарий», 1947. – 364 с.
6. Аксёнова Е.В. Реорганизация юридических лиц по законодательству Российской Федерации: проблемы теории и практики : дис ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Аксёнова Елена Валерьевна ; Российский государственный гуманитарный университет. – М., 2006. – 162 с.
7. Господарський кодекс України : науково-практичний коментар / [Бек Ю.Б., Верес І.Я., Герц А.А. та ін.] ; за ред. Коссака В.М. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 672 с.
8. Карлин А.А. Реорганизация акционерного общества : дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Карлин Андрей Александрович ; Институт законодательства сравнительного правоведения при Правительстве РФ. – М., 2004. – 158 с.
9. Вінник О.М. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства» / О.М. Вінник. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 312 с.
10. Постанова Вищого господарського суду України у справі № 908/1226/14 від 20.10.2015 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52625777>.
11. Лист НКЦПФР № (№12/03/95/НК від 13.01.2014 на запит (лист) Професійної асоціації корпоративного управління № 036-08/12 від 08.12.2014 р. [Електронний ресурс] // Сайт Професійної асоціації корпоративного управління. – Режим доступу : <http://cgpa.com.ua/novini/nkczpfr-roz%E2%80%99yasnila-d%D1%96yu-p.10-zakonu-ukra%D1%97ni-%C2%ABpro-depozitarnu-sistemu-ukra%D1%97ni%C2%BB.html>.

REFERENCES

1. Vinnyk, O.M. (1998), *Hospodarski tovarystva i vyrobnychi kooperatyvy : pravove stanovyshe* [Commercial communities and productive cooperatives: legal environment], Tovarystvo “Znannya” KOO, Kyiv, Ukraine.
2. Shcherbina, V.S. (2008), *Subekty hospodarskoho prava : monohrafiya* [Subjects of commercial law: monograph], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
3. “Civil Code of Ukraine on 16.01.2003 № 435-IV”, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 2003, no. 40, art. 356.
4. Vinnyk, O.M. (2004), “Theoretical aspects of legal maintenance of realization of public and private interests in business partnerships”, Thesis abstract for Dr. Sc. (Jurisprudence), 12.00.04, Kievan national university of the name Taras Shevchenko, Kyiv, Ukraine.
5. Bratus, S.N. (1947), *Yuridicheskie litsa v sovetskom hrazhdanskom prave (Ponyatie, vidy ; hos. yurid. litsa)* [Juridical persons in the soviet civil law (Notion, types; state jur. persons)], Yurid. Izd. Tip. “Kr. proletariy”, Moscow, Russia.
6. Aksenova, E.V. (2006), “Reorganization of juridical persons by the Russian Federation legislation: problems of theory and practice”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03 / Russian state humanitarian university, Moscow, Russia.

7. Bek, Yu.B., Veres, I.Ya., Gerts, A.A. et al. (2010), *Hospodarskyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar* [Commercial Code of Ukraine: scientific and practical resume], Alerta; KNT; TsUL, Kyiv, Ukraine.
8. Karlin, A.A. (2004), "Reorgaization of joint-stock company", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, Institute of legislation of comparative jurisprudence at Government of Russian Federation, Moscow, Russia.
9. Vinnyk, O.M. (2010), *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy "Pro aktsionerni tovarystva"* [Scientific and practical resume of Law of Ukraine about "Joint-stock companies"], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
10. "Resolution of the Supreme commercial court of Ukraine in case № 908/1226/14 from 20.10.2015" *Edynyi derzhavnyi reestr sudovykh rishen*, available at : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52625777>.
11. "Letter of National Commission by the Valuablr Papers and stock market № (№12/03/95/HK from 13.01. 2014 upon request (letter) Professional Association of Corporate Governance № 036-08/12 from 08 December 2014", *Sayt Profesiynoyi asotsiatsiyi korporatyvnoho upravlinnya*, available at : <http://cgpa.com.ua/novini/nkczpfr-roz%E2%80%99yasnila-d%D1%96yu-p.10-zakonu-ukra%D1%97ni-%C2%ABpro-depozitarnu-sistemu-ukra%D1%97ni%C2%BB.html>.

УДК 349.444

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА НАДАВАЧІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Браславець Ю.Ю., ст. викладач

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
просп. Науковий, 9-А, м. Харків, Україна
draslavets92@i.ua*

Дослідження правового становища надавачів житлово-комунальних послуг є актуальним питанням у сфері житлово-комунальних послуг, оскільки законодавство не передбачає це поняття, а лише оперує такими категоріями, як власник, споживач, виконавець, виробник. Як наслідок, виникають проблеми визначення суб'єктів, які є надавачами житлово-комунальних послуг. Проаналізувавши правові дослідження й національне законодавство, можна визначити надавачів житлово-комунальних послуг як суб'єктів господарської діяльності, які на підставі ліцензії надають житлово-комунальні послуги споживачу відповідно до умов договору або виробляють/створюють житлово-комунальні послуги відповідно до умов договору.

Ключові слова: правове становище, надавачі житлово-комунальних послуг, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, житлово-комунальна послуга.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕНИЯ ПОСТАВЩИКОВ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ

Браславец Ю.Ю.

*Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця,
просп. Научный, 9-А, г. Харьков, Украина
draslavets92@i.ua*

Исследование правового положения поставщиков жилищно-коммунальных услуг является актуальным вопросом в сфере жилищно-коммунальных услуг, поскольку законодательство не предусматривает это понятие, а лишь оперирует такими категориями, как владелец, потребитель, исполнитель, производитель. Как следствие, возникает проблема определения субъектов, которые являются поставщиками жилищно-коммунальных услуг. Проанализировав правовые исследования и национальное законодательство, можно определить поставщиков жилищно-коммунальных услуг как субъектов хозяйственной деятельности, которые на основании лицензии предоставляют жилищно-коммунальные услуги потребителю в соответствии с условиями договора или производят/создают жилищно-коммунальные услуги в соответствии с условиями договора.

Ключевые слова: правовое положение, поставщики жилищно-коммунальных услуг, объединение совладельцев многоквартирного дома, жилищно-коммунальная услуга.